

Tallózás az Ünnep ürügyén

Méltóképp ünnepelni: emberléptékű „feladat”. Nemzeti sorsfordulónk piros betűs napjait minden esztendőben — kivált az úgynevezett kerek évfordulókon — társadalmi méretű tiszteletadás övezi. Kétségkívül sokat változtak három évtized során legjelesebb ünnepünk köszöntésének formái is: disztelenebbül, kevesebb pátozzsal, de emberközelibben, érzelemgazdagabban, a számvetést jövőt formáló terveinkkel egyesítve, további alkotásra, cselekvésre ösztönözve emlékezünk annak a napnak a hőseire, amely mérföldkőként emelkedik történelmünk országútján — nem kevesebbet, mint évszázados szolgátságunk végét jelezve. A *felszabadítás*, *felszabadulás* szavak értelmét leggyakrabban és legtermészetesebben úgy értjük: a szabadság birtokában országunk a nép hazája lett, a békét a szocialista világrendszer ereje biztosítja. Egy fél emberöltőnyi tapasztalat azonban mostanában már azt is kimondatja velünk, hogy e kifejezések többértelműek s, hogy harminc évvel ezelőtt megteremtődött ugyan a legfontosabb: a feltétele annak, hogy embermódra éljünk, a felszabadulás azonban nem egyetlen mozzanata volt életünknek. Méltóságra, öntudatra, kultúrára van szükségünk: újfajta ember rajzásánál bábáskodunk.

A folyóiratok, napilapok ünnepi megemlékezéseit, vezércikkeit olvasva több helyen találtunk rá az ilyen csengésű, „szabálytalan”, de felelősséggel, elkötelezettséggel leírt gondolatokra. A felszabadulás folyamatát — írja Faragó Vilmos a Népművelés áprilisi számában —, „amely visszazuhanásokkal és előrelendülésekkel egy beláthatatlan történelmi szakasz napi harcfeadatait kínálja, pontosabban nem is kívánja, valósággal ránk kényszeríti, mert az adott lehetőségek birtokában okunk-jogunk sincs mástól számon kérni a szabadságot: felszabadulnunk nekünk magunknak kell. Annyi a miénk, amennyit kivevünk magunknak. És a helyzetet csak könnyíti, de egyszersmind bonyolulttá teszi, hogy akikkel verednünk kell, azok is mi magunk vagyunk”. Az ellen a felfogás, szemlélet ellen emel szót a szerző, amely megszokássá gépiesíti, szertartássá, kötelező penzumává merevíti esetenként azt, „ami a legszemélyesebb magánügyünk is lehetne”. Aktuális figyelmeztetése, hogy a számvetésekben is az embert kell keresnünk, „akinek felszabadulása mértékét nem is lehet mindig számokban kifejezni. Pedig a felszabadulás évfordulója elsősorban erre jó: megmérni, hogy mennyire szabadultunk fel. Hogy mekkorát nőttünk. Hogy mennyit csökkent rajtunk a történelem gerincgörnyesztő nyomása. Hogy mennyire egyenesedtünk fel. Hogy mennyire közelítettük meg az egészséges gerincű, felszabadult ember magasságát”.

Hasonló hétköznapi gondolatok jegyében fogant az áprilisi Kritika ünnepi köszöntő-

je is Mesterházi Lajos tollából. „Megvan a hatékonyság mértéke, és azon túl minden — a legőszintébb jó szándék is — tartalmát veszti, formális lesz. Tehát félttem a magam szentjeit, amikor ünnepelni kezünk. És miért szemérmeskedjem: a felszabadulás az életem legnagyobb élménye, mindig velem marad — ha úgy tetszik — szent emlék. A »mindig«-et úgy is értem, hogy »szüntelenül«. Ha meglátok egy falusi víztornyot, belém dobban a felszabadulás” — írja. Bizonyára sokak mondandóját fejezi ki, s joggal tarthat igényt gondolat-társításra, azonosulásra, amikor — bár fékezetlen indulattal — nekitámad az eredményeink árnyékában meghúzódó igazságtalanságnak, szívtelenségnek, idegtépő intrikának. „... föl kéne léleken is szabadulni már! A tehetségtelen akarnokok, a kiskirályok és mesternyalnokai, a pletykahölgyek és a »törlesztők« alól... A sértőket kell olyan helyre tenni, ahol nincs hatalmuk mások fölött!... Folytassuk tehát a felszabadulás művét! Mert van még tennivaló.”

„Egy emberöltőt éltem — de a sorsom történelem és ezerévnnyi” — Váci Mihály sorait mottóként írhatnák szinte valamennyi jubileumi kiadvány, emlékkönyv lapjaira, de talán legjobban a Szépirodalmi Kiadó ünnepi antológiájának, a „Jelenlét”-nek a margójára illene. E válogatás költői, írói ugyanis többségükben Váci Mihály kor- és nemzedéktársai voltak. olyanok, akiknek személyes élményük volt még az önmagát túlélt társadalom, a háború, a fasizmus, s személyes élményük volt már a felszabadulás, a győzelem, az újjáépítés heroikus küzdelme, olyanok, akiknek felnőtt életük három évtizede „elejétől végéig sűrű történelem”. Ők maguk tették is, hogy az legyen, hiszen „mindnyájan ezt a harminc évet a közélet erőterében — vonzásában-taszításában — élték meg emberként, íróként”. Műveikből azért lehetett „Jelenlét” címmel kötetet szerkeszteni, mert a középnemzedék, az úgynevezett derékhad olyan képviselői ők, akik soha „nem húzódtak fedezékbe”. „Az emberi természet, az írói alkat szerint, mikor milyen harci kedvvel, mikor milyen táborban, nem ritkán szemtől-szembe egymással, de közös vonásuk maradt szétszóródva is meg a magányban is: a történelmi jelenlét.” Mindezek alapján jogos volt a szerkesztőknek — Benjámin László, Dobozó Imre, Fekete Gyula és Vészi Endre, akik maguk is reprezentánsai e nemzedéknek — abban reménykedni, „hogy e kötet, egy történelmi korszakot szélesen átfogó és sokfelől átvilágító írásaival, hozzátehet néhány vonást jelenkorunk hiteles rajzához... de talán azt is jelezheti egyben, hogy az elmúlt három évtized küzdelmes írói eredményei, közéleti élményei nemcsak a múlt megítéléséhez adnak távlatokat, de távlatokat nyitnak a jövő felé is”.

Az előbb idézett publicisztikai írásokkal szemlélete rokonítja e műfajilag „rende-

zetlen” kötetet. Harmincnyolc író puritán, szabálytalan, de őszinte tiszteletadása sugárzik lapjairól: öröm örömeink felett, aggodás, harag — önmagunkért s nem ellenünk. Emberi sorsok rajzolata e gyűjtemény „csendőrában” és békétlenül. Ilyenek vagyunk: „koránkelők” s világot látványgyök, főnökök és beosztottak, rokonok és rokonítottak, szeretünk és szeretettünk, az ÉGRE vágyunk és várjuk a Mikulást, az „idegek korát” éljük, „villámfényűek indulataink” s van „amiről nem beszélünk”. S hogy mit kell tenniük értünk, nekik íróknak, költőknek a „szép szó” erejével, azt Simon István fogalmazta meg: „... ezt az önmagába terjedt / világot kell, hogy segítse, az embert, / kilépni legvégső béklyóiból.” Vagy Sipos Gyula: „Emeld a szekeket, Valjean! / Hogy továbbmehessen.”

Természetes, hogy a hétköznapiokon is mindegyre fokozódó érdeklődés a szovjet nép, társadalom, kultúra iránt újabb lendületet kapott a jubileum kapcsán. Széles körű várakozás előzte meg az ünnep tiszteletére életre hívott új folyóirat: a „Szovjet Irodalom” megjelenését is. A lap moszkvai és budapesti szerkesztő bizottságát — élükön Szavva Dangulovval és Király Istvánnal — Kádár János üdvözölte az első szám „beköszöntőjében”: „Kívánom a folyóirat szovjet és magyar szerkesztőinek, hogy közös munkájuk, a lap magyar változata sikeresen teljesítse nagy fontosságú hivatását. A folyóiratban megjelenő művek ösztönözzék a magyar irodalmat is. járuljanak hozzá az írói, művészi, alkotói, baráti kapcsolatok további gazdagodásához. Kötelezze a szerkesztőket az, hogy népünk őszintén érdeklődik a testvéri Szovjetunió valóságát, a szovjet nap életét magas művészi színvonalon tükröző irodalom iránt... S végül azt kívánom, hogy a Szovjet Irodalom magyar változata ne csak olvasmányt jelentsen a magyar közönségnek, hanem váljon a kulturális és tömegpolitikai munka egyik szervezőjévé; járuljon hozzá a Szovjetunióval, a Szovjetunió népeivel való szoros testvéri kapcsolatainak további gazdagításához, erősítéséhez” — írta egyebek között pártunk első titkára.

Eddig sem tudtunk keveset a szovjet irodalomról. Csak egyetlen példát erre: 1959-ben, 1967-ben és legutóbb az elmúlt év végén — „Napjaink szovjet irodalma” címmel — jelent meg tanulmánykötet az „eligazítás” szándékával. E kötetek jelentőségét abban mérhetjük, hogy könyvkiadásunk és folyóirat-szerkesztésünk — elsősorban a Nagyvilág — jóvoltából volt bőven olvasmányélményünk, amelyhez „főzödöt” igényeltünk. Mindezek ellenére minőségileg új szakasza kezdődött e folyóirat megjelenésével a szovjet irodalomban magyar nyelven való tájékozódásnak. Elsősorban az ismeretszerzés rendszeressége, folyamatossága biztosított ezáltal. Már az első számból is kiderül: a lap nem ragasz-

codik szorososan a címéhez, s más művészeti ágak bemutatására is módot kínál. Az is valószínű, hogy — bár a bemutakozó szám még csak érzékelteti, s nem bizonyítja ezt — nemcsak a szovjet-orsz irodalmi ismereteink bővülnek majd e folyóirat olvastán, hanem jobban megismerjük más népek, köztársaságok kultúráját is.

S mi az, amit a Szovjet Irodalom első számából különösen figyelemre méltónak találtunk. Erősen szubjektív megközelítésben íme a sorrend: a közelmúltban fiatalon elhunyt, rendkívüli tehetségű Vaszilij Sukšin elbeszélései, Vaszil Bikovval készített interjú a szovjet háborús irodalom kérdéseiről és Leonyid Martinov vallomása az orosz és a magyar irodalom, költészet találkozásairól, kézfogásairól. Az hiszem, aki már — akár saját élvezetére is — gyürkőzött valaha műfordítással, szívesen olvas két nyelven egyugyanazon írást, összevetve azokat, tanulva a szakavatott tolmácsoktól. Első ízben V. Raszputyin elbeszélését olvashatjuk ily módon: eredetiben és Nikodémusz Elli fordításában.

A Szovjet Irodalom eddig angolul, franciául, németül, spanyolul, japánul, lengyelül, csehül és szlovákul jelent meg. Kilencedik nyelvként — őszinte örömeinkre — a magyar is felsorakozott.

Csongrády Béla

A felszabadult Nógrád megye 30 éve

Hazánk felszabadulásának 30. évfordulóját ünnepeljük. Ebből az alkalomból rendeztek a salgótarjáni Nógrád megyei Munkásmozgalmi Múzeumban időszakos politikai, dokumentációs kiállítást *A felszabadult Nógrád megye 30 éve* címmel.

A kiállítás rendezői — dr. Molnár Pál és Szvircecsek Ferenc — változatos eszközökkel — fényképek, táblázatok, makettek, modellek, valóságos tárgyak, ipari termékek, eredeti dokumentumok felhasználásával — mutatják be történelmünknek ezt az eseményekben és eredményekben oly páratlanul gazdag korszakát. A rendezés jól alkalmazkodik a korlátozott területi lehetőséghez és a múzeumlátogatók igényeihez; az értelemhez és az érzelemhez egyaránt szól.

A múzeológusok a jobb áttekinthetőség céljából megyénk harminc éves fejlődését témákra osztották. Ezek közül az első és legfontosabb terület a politikai és társadalmi élet, az itt bekövetkezett fejlődés és változás bemutatása. A kiállítás a Nógrádi Sándor vezette partizáncsoport tevékenységének ismertetésével „indít”, majd részletesen és látványosan mutatja be a megye felszabadításának mozzanatait.

1944. december 31. — a megye felszabadulásának, s egyben az új, boldogabb élet indulásának kezdete. A felszabadulás az a meghatározó esemény, amely minden döntő és lényegi változás eredője, mindazoknak az eredményeknek és sikereknek kiindulópontja, amelyeket népünk az elmúlt három évtized alatt politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális téren elért. Az új-

jaépítés, a bányák és gyárak, az iskolák, intézmények államosítása, a munkásosztály politikai hatalmának megszerzése egy-egy lényeges állomása országunk történetének.

Az 1948-ban megkezdett szocialista építés dinamikus fejlődését tények, számadatok bizonyítják. Tablók, grafikonok szemléltetik a megye ipari beruházásának alakulását, a foglalkoztatottság, a társadalmi átrétegződés, az életmód és az életszínvonal változásait. S mintha tükörben néznénk, úgy rajzolódik ki előttünk múlt- és jelenbeli életünk. A kiállítás híven bizonyítja azt is, amit már a ma tizenévesei is közvetlenül tapasztalhattak, hogy a megye életében soha korábban nem volt olyan erőteljes és szembetűnő a fejlődés, mint az utolsó 10 esztendőben. Salgótarján, a megyeszékhely modern — építészete révén Európa-hírű — ipari várossá lett; másik, nagymúltú városunk, Balassagyarmat is napról napra változik, új, iparosodott arcot ölt. S az élet egyre szebb és tartalmasabb lesz a nagyközségekben, a megye kis falvaiban is. A szocializmus néhány évtized alatt bepótolta az úri Magyarország évszázados mulasztásait.

A kiállítás — amely (a teljesség igénye nélkül, természetesen) megélt és mai valóságunkkal ismerteti meg a látogatót — az alkotó, a teremtő embert, a dolgozó népet dicséri, aki a párttal egyre szorosabb egységben, a párt vezetésével érte és éri el sikereit. A történelmi hűséghez és igazsághoz ragaszkodva, sablonok nélkül tárul fel megyénk történelme, s éppen ez a torzítás-tól mentes, őszinte ábrázolás a tárlat legfőbb erőssége. Meggyőző ereje ebben rejlik. Nem egyszerű illusztráció vagy statisztikai jelentés az, amit látunk — több annál, mert az összefüggésekre is rávilágít. S így tudja elérni eredendő célját: az érzelmi-értelmi ábrázolás segítségével a hazafiság (az egészséges lokálpatriotizmus) és a proletárinternacionalizmus érzésének erősítését.

A kiállítás művészeti tervezői és kivitelezői, Presits Antal és Szujó Zoltán jól oldották meg a nehéz feladatot. A múzeum közismerten parányi helyiségeihez, szűk folyosójához illő, alkalmazkodó, látványos kiállítást készítettek. A felületek „széthúzásával” elkerülték a zsúfoltságot; szellős, áttekinthető a tárlat.

A tartalom és a forma egységét pompásan példázó kiállítás hasznos ismereteket nyújt, jól tölti be közművelődési feladatát, s egyúttal kiváló alapul szolgál a tervezett, új salgótarjáni múzeum anyagához.

S. L.

Pedagógiai Napok '75.

Tizenegyedik alkalommal rendezték meg megyénk pedagógusai és népművelői számára Salgótarjánban a Pedagógiai Napokat, aminek programja a tizenegy évvel ezelőtti induláskor még csak a megyeszékhely nevelőire terjedt ki, ma azonban már az egész megye pedagógusainak tájékoztatását szolgálja — aktuális politikai, ideológiai és szakmai kérdésekről. Az ez évi rendezvénynek különös jelentőséget kölcsön-

zött hazánk felszabadulásának 30. évfordulója és pártunk XI. kongresszusa: az előadások, konzultációk és viták középpontjában szocialista társadalmunk három évtizedes eredményei, az MSZMP legfelsőbb fórumának határozatai és a Programnyilatkozat fő gondolatai álltak.

Nevelőmunkánk az elmúlt években sokrétűvé és bonyolulttá vált. A nevelési intézményeknek (óvodáknak vagy középiskoláknak egyaránt) egyre nagyobb részt kell vállalniuk a szocialista embereszmény megformálásából. Nem közömbös számunkra, hogy milyen mértékben tudjuk az ifjú nemzedéket felkészíteni az életre, márpedig az iskola a szocialista társadalmi tudat kialakításának és fejlesztésének egyik legfontosabb területe. Ezért nem elég csak ismereteket nyújtani fiataljainknak. Olyan emberré kell nevelni őket, akik életük céljának tekintik a munkát, az aktív tevékenységet, az alkotást, a szocialista társadalom őszinte hívei és egyéni boldogulását a társadalom szebbé és jobbatételével akarják megvalósítani.

Társadalmunk minden lényeges célja valamilyen módon és formában összefügg az oktató-nevelő munkával. A nevelés hatóköre kiterjed az egész lakosságra. Ezért ha a társadalom fejlődik, ennek megfelelően szükségesszerű továbbfejleszteni a nevelői tevékenységet is. Ha lépést akarunk tartani a fejlődéssel, időről-időre szembesíteni kell pedagógiai munkánkat a változásban jelentkező új szükségletekkel és igényekkel. A szocialista társadalom pedagógusa mindig keresi az újat, a céloknak jobban megfelelőt, ami szocialista pedagógiánk birtokában nem az elvek feladását vagy megváltoztatását jelenti, hanem azok gazdagítását és elmélyítését. És a pedagógiai kísérletek szélesedése azt mutatja, hogy nevelőink közül mind többen végzik nagy gonddal és felelősséggel ezt a tevékenységüket.

Nevelőmunkánk elválaszthatatlan azoktól a jelentős társadalompolitikai intézkedéstől, amelyek az ifjúság, a nők és a munkásosztály társadalmi szerepét, súlyát hivatottak fokozni. Három évvel ezelőtt jelent meg pártunk közoktatáspolitikai határozata. Ezen fontos döntések megvalósításában nevelőink úgy vesznek részt, hogy a lehető legoptimálisabban valósítják meg a közoktatáspolitikára háruló feladatokat.

Feladataink nagyok, megvalósításuk szilárd politikai és ideológiai állásfoglalást, valamint szocialista világnézetet követel nevelőinktől. Ehhez igyekezett a rendezvénysorozat már az első napon segítséget nyújtani pártunk XI. kongresszusának határozatai ismertetésével. Hiszen nevelőinket már a választások időszakában élénken foglalkoztatták a politikai irányvonal alakulásának kérdései, helyeslik az MSZMP politikáját, azért annak megerősítését várták a pártkongresszustól is. Ugyanakkor a művelődésben és a politikai élet más területén tapasztalt negatív jelenségek alapján kifejezésre juttatták a politikai feladatok következetesebb megvalósításának igényét, a szocialista értékeket határozottabban érvényesítő törekvések támogatásának szükségességét. Pedagógusaink többsége igényli a rendszeres politikai tájékozódást, ezért szükség van arra, hogy a Pedagógiai Napok

rendezvényei keretében a politikai gyakorlat mélyebb, ideológiai összefüggéseire hívjuk fel a figyelmüket.

A szakmai tanácskozásokon — valamennyi szekcióban — áttekintették az érintett terület harminc évnyi eredményeit is, amelyek az évfordulóra emlékezés mellett egyben alapul is szolgálnak a munka továbbfejlesztéséhez.

dr. Gordos János

Az 5. Salgótarjáni Tavaszi Tárlat

Két jubileumot köszöntött ez az idei seregszemle a salgótarjáni József Attila Művelődési Központ üvegcsarnokában: egy országosat — felszabadulásunk harmincadik évfordulóját — és egy szerényebbet — a maga ötészendős fennállását. De hát nem túlzás ezt a kettőt így, egy lélegzetre emlegetni? Elvégre az egyik egy egész világ letűnésére és — ami még fontosabb — egy másik születésére emlékeztet; a másik, a tárlat címe elé írt ötös szám a „képzőművészet belügye”...

Nos, nem! Először is azért, mert a képzőművészetnek nincsenek belügyei, nincsenek a világtól független, önmagukért való gesztusai: a mű akkor válik értelmes egészé, ha közönséget kap, ha kiállításra kerül. Például ide, a József Attila Művelődési Központba, a salgótarjániak évről évre várt, s most ötödször megnyitott Tavasz Tárlatára. Amely — és ez a másik ok, amiért nemhogy indokolatlan, de egyenesen elengedhetetlen e két jubileum összekapcsolása — aligha született volna meg máskor és más társadalmi körülmények között.

Mecénásnak lenni ugyanis nemcsak szép, de egyszersmind nagyon nehéz feladat. A gazdagság, a pénz egymagában kevés hozzá. Közösség is szükségeltetik, amelynek számára és — nem helyette, hanem vele együtt — nevében a művészetet támogató alkotásokat kér és kap. És ezt a közösséget nem alakíthatta ki más rend, csak az, amelyik ama harminc esztendővel ezelőtti 1945-ös évben megszületett: amelyik — történelmünk során először — valóban kielégítette a társadalom minden rétegének és osztályának elemi szükségleteit, amely mentesítette őket a létbizonytalanság szorongásaitól, föloldva ezáltal szellemüket is a nyomor béklyózatosságából, hogy szabadon és nyugalommal járhasssa be, fedezhesse föl mindazokat a tájakat, amelyekre addig pillantani se volt érke-zése.

Messze kalandoztam, látszólag, a Tavasz Tárlattól. Pedig — éppen most érkeztem el hozzá. A szellem dolgainak felfedezését ugyanis a tudatos megismerés követi, ezt pedig a tudatos választás és támogatás. Szóval az, amit mecenatúrának szoktunk nevezni, s amelynek egyik fóruma és gyümölcse éppen ez a tavaszonta ismétlődő, s mind nagyobb visszhangot verő seregszemle.

Képzőművészetünkben és közönségünkben ugyanis a legtöbbben túljutottak már a

Tavaszi Tárlat egyszerű tudomásulvételén: aki csak egyszer is itt járt, s megnézte anyagát, vagy legalább kézbe vette katalógusát, pontosan tudja, hogy súlya szerint ez a kiállítás valóban országos jelentőségűvé emelkedik. Súlya szerint... s ez nagyon fontos dolog! A bemutatók minőségéről ugyanis nem résztvevőinek száma szerint dönt, hanem úgy, hogy ki és milyen munkákkal tartja szükségesnek ki-rukkolni fórumán. És ebből a szempontból az 5. Salgótarjáni Tavasz Tárlat igazán kitesz magáért: méltó a városhoz, amely befogadta és a környezethez — modern építészetünk egyik legszebb épületgyűjtéséhez, s körében Varga Imre és Somogyi József szobraihoz —, amely otthonát, a József Attila Művelődési Központot körülveszi.

De lépünk be most már a kapun, s lássuk: mit is kínál hát 1975-ben a Tavasz Tárlat!

Tartsunk hát sorrendet — persze jelezve, hogy ez nem jelent egyszersmind „értékrendet” — és kezdjük el a művek szemügyrevételét a szobrokkal. Ahogyan a rendezés is kínálja: hiszen Kő Pál két műve, a Deilla és a Kossuth aligha véletlenül került a kétkarú lépcső száraitra, szinte a bemutató fogadóbizottságként. Ez a két szobor — és mellettük a harmadik, az Anyám könyvei — Kő Pál fontos lépéséről informálja a vele találkozókat, és megmutatja, hogy újra meg újra képes magának megteremtteni a kifejezéshez szükséges szabadságot, hogy önmaga „szabályaiból” és a közmegegyezés konvencióiból egyaránt képes kitörni — ám anélkül, hogy a rendről, a képi beszéd logikájáról, a plasztikai tér- és formateremtés törvényeiről egy pillanatra is megfélekedne.

Kő Pál munkái persze nem a tárlat egész szobrászati anyagát jelentik... s fontosságuk leszögezése sem mondja azt, hogy jelentőségük a többi mű ellenére érvényesül. Idősb Szabó István életem faszobor és szépen munkált márvány portréja (a Gáborka feje) is okkal állítják meg a Tavasz Tárlaton vendégeskedőket. S nemcsak azért, mert a márvány szobor újra megkérdőzteti: nem skatulyázzuk mi túl hamar és túl egyértelműen az embereket? — hanem azért is, mert kollekciónk egy más oldalról bizonyítja, milyen sokoldalú anyag a szobrászatban oly soká és oly méltatlanul mellőzött fa — lám, életművek építhetők rá. A többi szobrász: Borbás Tibor, akitől most a tavalyinál egyszerűbb munkát — Garcia Lorca arcát — láthatunk, Hadik Gyula — akinek elsősorban Madách-feje érdemel említést —, Varga Éva — kitől három reliefet láttunk —, valamint Czin-der Antal és Kovács Béla — akik a bemutató éremanyagát adták — ezúttal inkább kíséretet (igaz, éppen nem méltatlan kíséretet) adott e két felismertető kollekciónkhoz.

A grafikákra terelve immár a szót, mindenekelett meg kell ismételnünk a bevezetőben mondottakat: a Tavasz Tárlat grafikai kollekciónk beteljesíti a vele szemben támasztott jogos várakozást. Igaz, a részt venni akarók erre a kiállításra is az utóbbi évek, vagy termékenyebb korszakukat élőléről beszélve, hónapok termésének legjavát küldték be. Bálványos Huba Bányá-

szok című lapja, Czin Ferenc Radnóti-sorozata, Csohány Kálmán Rajz egy Radnóti-vershez című munkája, Feledy Gyula három Kassák emléklap-ja, Hibó Tamás Ádám és Éváj-ja, Pethő János Két ember-e, Pásztor Gábor Ablak-a és Zala Tibor Kompozíciója bizonyosan ezek közé tartozik. Körük — technikai-stíluskritikai szempontból — nem nyújt meglepetéseket: ki-ki a maga nyelvét beszéli, a saját, ismert eszközeivel fogalmazza meg az emberségről, a felszabadulásról, az új életről, s a világ még mindig — és újra — fenyegető veszedelméről való nézeteit. S ezek a felelősen választott és átértékelődött közlendők azok, amelyek mégis fölemelik ezt a kiállítást... S erre jó lesz alaposan odafigyelni: grafikumművészetünk ugyanis — többen megjegyezték már — a hatvanas évek közepéig-végéig tartó kiugró ütemű fejlődése után az utóbbi időben valahogy körbejárni látszik. Művelői elérték, vagy megközelítették a technikai optimumot, ám birtokát nem úgy használták ki, ahogyan lehetett volna: valahogy úgy dolgoztak, mintha egy eposzok teremtésére hivatott költő csak bukólikus pásztori énekeket merne és akarna zengen... Ám itt, a József Attila Művelődési Központban felvonuló grafikák közt mintha felborulna ez a „tradíció”, eltűnik a lefojtottság.

A Salgótarjáni Tavasz Tárlat festészeti anyagának különlegességéről: kitűnő grafikusaink érdekes és érdemes képeiről már tavaly is ejtettünk szót. Mostani kollekciónk pedig arról győz meg, hogy éppen nem méltatlanul: Barcsi Pál Hazai emlék-e és Lukovszki László két képe jó színvonalról, következetes munkáról tanúskodik. Tevékenységükkel ugyanúgy nyer a magyar piktúra — és szűkebb pátriájuk művészeté —, mint annak a két fiatal festőnek: Nagy Elődnek és Mészáros Géának a munkálkodásával, akiknek a városban és a tárlaton való szereplése egyformán nyereség, folytatni és kibővíteni való törekvés. Figyelemre méltó lépést tett az elmúlt esztendőben Lóránt János is — és eredményeit örömmel regisztrálhatjuk a mostani kollekciónkban. Annál inkább, mert nem is oly régen még úgy tűnt: színesedési kísérlete, palettájának gazdagodása feloldja képeinek szikár szerkezetességét, megfosztja munkásságát attól az erénytől, amely karakterének gerincét jelentette. Szerencsére, az aggodalom alaptalannak bizonyult! A színektől Lóránt János festészetére új erőt kapott, anélkül, hogy fel kellett volna adnia régi erényeit.

Végül: az iparművészekről. Jelenlétük, bár ezúttal kisebb kollekciónk szerepelnek a Tavasz Tárlaton, mint az elmúlt esztendőben, változatlanul fontos: a város iparának kultúráját jelzi — és inspirálja, reméljük — amit élénk tárnak. Takács Géza és Hamza Erzsébet üvegei munkásságuk elmélyüléséről tanúskodnak, Horváth Sándor kerámia reliefje pedig még így, vázlatként is mutatja — végleges változata érett, jól működő mű. Mészáros Erzsébet gobelinjeinek kritikáját is jól végezte a zsüri, amikor Ünnepek című kompozícióját a felszabadulási pályázat keretében díjazta — hisz döntése, ezzel mindenki egyetérthet, eredményes kísérleteket jutalmazott.

Horváth György

Am a célok, és dédelgetett álmok még kiskiúsan szeplősek. Sok még a véletlenszerűség, az „alkalmi” munka abban, ami van — ha az összesség magában hordozza is a maradandóvá nemesítő program értékeit.

A művészet fészekrakását döntően befolyásolja az a közeg, ami-be beépül; ahol vára lehet (vagy nem lehet) az általános társadalmi tudatformálásnak, ahol igazán természetes otthonra találhat (vagy menekülnie kell).

Vizsgálat tárgyává kell tehát tenni, mit kíván egy bizonyos társadalom; miként legyen a művészeti élet adekvát tükré a konkrétan adott társadalmi, gazdasági szituációnak.

Nálunk, ahol az ipar, a nagyüzem szabja meg a gondolkodás és életmód táguló határait, az iparművészet jelenléte szinte nélkülözhetetlen. Az üvegyári tervezőművészek, a romhányi keramikumművészek, az önállóan alkotó iparművészek mind jelentősebb szerepét kell számbavennünk a megye művészeti életének jövőjét illetően.

A gobelin „szolgáltatában”

Szerencsésen alakul a megye művészeti élete, pezsgő sokrétűsége most alakul igazán. A salgótarjánj zománchiennálé, szabadtéri szoborkiállítás, tavaszi tárlat ma már mind jobban, országos jellege folytán egyre látványosabban bomlik ki a (ma még elsősorban képző-) művészet nógrádi karaktere. A festészet, szobrászat, grafika rangos, országosan is számontartott eredményei láttán sikeresen kapcsolódnak Nógrádhoz a fővárosban és az ország más tájegységeiben alkotók.

Mészáros Erzsébet iparművész ez utóbbiak közül való. Salgótarjánban él és dolgozik, megyei és országos kiállítások ismert alkotója, az 'ez évi felszabadulási pályázat Heves megyei nagydíjasa. Művészete egy reneszánszát ígérő műfajhoz kapcsolódik — a gobelinhez, azaz falkárpithoz.

Amíg a leélt korok az otthont otthonossá tevő falkárpitokat a síkművészet határterületére szorították, addig ma a textilművészet többet akar; lerombolni a konzervatív szemléletet, új funkciót teremteni azáltal, hogy a mű és környezete táguló több dimenzióssá gazdagodik. A textillel sajátosan alakított térélmény természetesen nem lehet szobrászat, de funkció nélküli alakzat sem. Ennek tisztázása a művész feladata. Mészáros Erzsébet ilyen szempontból biztató úton jár: falkárpitjai mellett az 1974-es Tavaszi Tárlaton „Fehér Oszlop” címmel bemutatott tértextilje mutatja azt a kísérletező kedvet és tehetséget, ami eddigi eredményei után a fiatal iparművészek rangos sorába emeli.

×

— A gobelin anyagánál fogva igen költséges műfaj, ennek ellenére napjainkban új virágzásnak indult; hogyan szolgálja, szolgálhatja a szélesebb tömegeket?

— Az emberek a mindennapi életben jelenlevő tárgyakban a funkció mellett a szépséget, a formatisztaságot is keresik. Az iparművészek által alkotott tárgyak (sokszor életfontosságú használati tárgyak) az ipari tömeggyártás révén napi szükségletet elégítenek ki. De az iparművészetnek van olyan ága is, amely eltávolodott a mindennapi élet közvetlen létszükségleteitől és egy szintre emelkedett a képzőművészettel. Ilyen többek között a gobelin.

A középkorban a kastélyok falait díszítette és — védett a hidegtől. A világ legregébbi és méreteiben is lenyűgöző gobe-

linje, az Angers-ben található „Apokalipszis”, a biblia jeleneteit ábrázolja, bizonyos szellemi szükségletet elégített ki már, mert a szemlélő leolvashatta róla a bibliát. Ebből a példából látni, hogy a gobelin közösséget is szolgált a történelmi korok folyamán, nem volt minden esetben kizárólagos magántulajdon. Esztétikai értékkel bírt, a széles tömegeket gazdagította. Egy-egy katedrális tulajdonában közkinccsé válhatott az aranyból is drágább gobelin.

Napjainkban a gobelin-művészet megújulását éljük. Az új építőanyagok nagy sík falfelületek létrehozására is alkalmassak egyik-másik középületnél hatalmas belmagasságok, homogén falfelületek jönnek létre. S bár kapnak itt-ott izgalmas, rusztikus falborítást, de az épületbelső otthonosabbá, melegebbé tételére még napjaink építészei is a textilt találják legalkalmasabbnak. Ezen belül a gobelin-kárpitot, ami természetesen ugyanúgy tükrözi, megjeleníti mai modern világunkat, mint az őt magába foglaló épület. A ma emberéhez kell, hogy szóljon, a kor nyelvének megfelelően. Tehát nem a táblakép igényével megfestett, fotonaturális részletességgel teletűzdelt, kartonról készült textilmunkák ezek, mint az előző történelmi korban, hanem a textil anyagjellegének megfelelő, önálló és öntörvényű műalkotások — ahol a textil a domináns.

— Hogyan találhatja meg a helyét egy kisvárosban egy gobelinművész. Mi kell ahhoz, hogy itt jól érezze magát? Nincs-e az országos vérkeringésből kirekesztve? Hogyan áll össze egy életmű, ha csak tervekben marad? Keresi-e azokat az új, olcsóbb anyagokat, melyek hozzáférhetőbbé segítik a megszülető műveket?

— A művészi munkámban nagy felelős erő a megfelelő műterem hiánya. Sajnos, hét év után is kisméretű, kétszobás lakásunk egy része „műterem”, ahol szövészke mellett ott állnak az egymásra

rakott képek és a kész gobelinek. Fonalak tárolására sincs megfelelő helyem, nemhogy nyugodt alkotómunkára. Évek óta szeretnék nagyobb méretű szövőszéket, melyet a lakás kis mérete folytán elhelyezni nem tudok. Eddig leszött munkáim saját anyagi fedezettel történtek, ha vásároltak tőlem olykor-olykor, az kiállításról történt. Bár megbízásra többször kaptam ígéretet, egyik sem realizálódott. Újsághirdetésben olvastam, hogy az egyik ígéret tárgya (a nagyméretű modern textil falikép) már nem aktuális, mással készítették el. Ez hosszú idő óta a megyében levő egyetlen murális textil-megbízás volt.

Emberi és művészi szempontból is legfontosabbnak azt tartom, hogy nyitott tudjak maradni a világra. Így lehet csak valami újat, korszerűt létrehozni, hogy önálló, saját stílussá alakuljon, amivel a gobelin nyelven közölhetem gondolataimat. Meg kell ismernem (lehetőleg nemcsak reprodukció után) minden legjobbat, amit ebben a műfajban csináltak. Erre akkor is szükségem lenne, ha nem egy kisvárosban élnék. Maradandó élmény volt számomra például Párizs, a cluny-i múzeum, a legutóbbi lausanne-i textiltüszéknél, de a svájci La Sarrazban látott lengyel reprezentatív textiltüszéknél is. Az pedig csak természetes, hogy a hazai „anyagot” (beleértve a legújabbakat is) ismerem.

A gobelintervek egy része természetesen valóban csak terv marad. Ez elkerülhetetlen, mert sem elég idővel, sem elegendő pénzzel nem rendelkezik a művész ahhoz, hogy minden tervét végső formában realizálhassa. Hiszek abban, hogy idővel mégis összeáll egy nagyobb anyag. Ha nem hinném, hát valami mást csinálnék. Keresem azokat az anyagokat, amelyek olcsóbbak és amelyekkel gondolataimat ki tudom fejezni.

Czinke Ferenc